

George Orwell

Pseudonym britského spisovatele, novináře a publicisty Erica Arthura Blaira (25. 6. 1903 Motihari, Britská Indie – 21. 1. 1950 Londýn).

Orwell se narodil v **Indii** v rodině nevýznamného **britského koloniálního úředníka** (Indie byla britskou kolonií od 18. století do r. 1947). Již od dětství však žil – především s matkou – na venkově ve střední **Anglii** (podle tamější říčky Orwell si později zvolil své literární jméno). Díky svému výtečnému prospěchu mohl vystudovat jako stipendista vysoce prestižní střední školu **Eton College** (kde byl jeho učitelem filozofující a sociálněkritický spisovatel Aldous Huxley, žil 1894 - 1963). Orwell se – jelikož rodiče neměli peníze na jeho vysokoškolská studia – na léta 1922 – 1927 vrátil do Indie – do její barmské části. Zde pracoval jako policejní úředník, ovšem pod vlivem tamější každodenní reality si vypěstoval **levicové, antiimperiální názory**.

V letech 1928 – 1929 žil v **Paříži** a pak se na delší čas vrátil do **Velké Británie**. Pracoval jako **novinář** a průkopnický přinášel **žurnalistické portréty života velkoměstských chudých společenských vrstev**, mezi nimiž také žil. Pak působil několik let jako **učitel** na různých typech škol pro dospívající chlapce a zároveň nejenže pokračoval v **novinářské práci**, ale stal se také známým **esejistou a kritikem** a obrátil se i k **beletristické tvorbě**: jeho prvním **románem** byly *Barmské dny* (1934), líčící odvrácenou tvář britského kolonialismu. Orwell vystupoval jako socialista, důsledný demokrat a antifašista i antikomunista; zúčastnil se **občanské války ve Španělsku** (trvala 1936 – 1939) v řadách dobrovolnických oddílů bojujících na straně demokratické vlády proti fašistickým povstalcům; byl tu však v boji vážně raněn.

Orwell trpěl nemocemi horních cest dýchacích, což si ovšem ještě ztěžoval nemírným kouřením, takž u něj vypukla **tuberkulóza**. Proto také nemohl za Druhé světové války narukovat do armády, ačkoli o to stál. Během válečných let pracoval jako novinář v rozhlasové (a dnes i televizní) stanici **BBC** (British Broadcasting Corporation) a pravidelně psal sloupky do levicového časopisu *Tribune*.

V soukromém životě prý trpěl obavou, že – navzdory své vysoké postavě – není pro ženy dostatečně atraktivní, avšak vystřídal řadu partnerek. V r. 1935 se seznámil s **psycholožkou Eileen O'Shaughnessyovou** (1905 – 1945): vzali se již r. 1936 (půl roku před Orwellovým odjezdem do Španělska) a v r. 1944 adoptovali novorozeného chlapce Richarda; v r. 1945 Eileen nečekaně zemřela během běžné gynekologické operace, takže se nedožila publikování Orwellových **dvou stěžejních antiutopických děl**, jimiž se stal jedním z největších politizujících spisovatelů 20. století: šlo o novelu (ve stylu moderní bajky) *Farma zvířat* a román *1984*.

Nejvýznamnější díla:

Antiutopie (dystopie):

Novela (ve stylu moderní, politické bajky) Farma zvířat (Animal Farm; 1945; alegorie vývoje komunistického Ruska / Sovětského svazu v 1. polovině 20. století – Orwell se důkladněji seznámil s komunismem během své účasti v občanské válce ve Španělsku, neboť komunisté tam tvořili významný podíl mezi protifašistickými bojovníky);

Román 1984 (1984 / Nineteen Eighty-Four; napsáno 1948 – román se odehrává v budoucnosti a rok děje vznikl převrácením pořadí posledních dvou číslic v letopočtu; vydáno 1949; příběh Winstona Smitha, žijícího v Británii, jež se proměnila v totalitní stát ovládaný diktátorským Velkým bratrem, jenž má stalinsko-hitlerovské rysy).

George Orwell (1903 – 1950): Farma zvířat. Pohádkový příběh (1945)

I.

Pan Jones, majitel Panské farmy, zamkl na noc kurníky, ale byl příšerně opilý, takže na zástrčky zapomněl. Potácel se přes dvůr a kužel světla z jeho lucerny poskakoval ze strany na stranu. U zadních

dveří domu shodil holínky, natočil si poslední sklenici piva ze sudu v kuchyňce a dopotácel se do ložnice, odkud se již ozývalo spokojené chrápání paní Jonesové.

Jakmile světlo v ložnici zhaslo, začal se z celé farmy ozývat podivný šramot. Celý den se mezi zvířaty povídalo, že starý Major, výstavní střední bílý kanec, několikrát oceněný ve své kategorii, měl v noci podivný sen, který chtěl vyprávět ostatním. (...)

Zvířata se pomalu scházela a uvelebovala se podle svého vkusu. První přišli psi Bára, Janina a Haryk, pak prasata, která se zabydlela ve slámě hned před Majorem. Slepice se posadily na okenní rámy, holubi v podkroví, ovce a krávy ulehly vedle prasat a začaly přežvykovat. Dva tažní koně, Boxer a Lupina, přišli současně a opatrně se uložili, aby neublížili menším zvířátkům ležícím v slámě. Lupina byla statná, mateřsky vyhlížející klisna středního věku a Boxer obrovský hřebec, který měl sílu dvou koní. Bílý pruh na nose mu dodával přihlouplý výraz – nebyl opravdu příliš inteligentní, ale požíval všeobecné úcty pro svůj čestný charakter a obrovskou výkonnost. Po koních přišla bílá koza Majka a osel Benjamin – nejstarší a nejmrzutější zvíře na statku. Málokdy mluvil, a když něco řekl, tak to byla nějaká cynická poznámka. Říkal například, že Bůh mu dal ocas, aby jím odháněl mouchy, ale raději by se obešel bez ocasu – a bez much. Na rozdíl od ostatních se nikdy nesmál. Když byl tázán proč, říkal, že tu nevidí nic k smíchu.

Boxer a Lupina se právě uvelebili, když se do stodoly vbatolilo hejno osiřelých kačátek, slabounce pípalo a bloudilo sem a tam, aby našlo bezpečný úkryt, kde by je nikdo nezašlápl. Lupina kolem nich vytvořila svou přední nohou jakýsi val, za kterým se kachňátka stulila a okamžitě usnula. Poslední příklusala klisna Molina, bláznivá bílá krasavice, která tahala bryčku pana Jonese. Rozložila se vpředu a začala pohazovat hřívou v naději, že si někdo všimne v ní vpletených rudých stužek. Pak ještě přiběhla kočka, chvilku se jako obvykle rozhlížela po nejteplejším místě a nakonec vklouzla mezi Lupinu a Boxera, kde po celou dobu předla, aniž by poslouchala. (...)

Když Major viděl, že všichni se již pohodlně usadili a netrpělivě čekají, odkašlal si a začal:

„Soudruzi, jistě jste již slyšeli, jaký jsem měl včera podivný sen. (...)

V čem je, soudruzi, podstata života? Jen se podívejte. Naše životy jsou bídné, upracované, krátké. Narodíme se, dostaneme nažrat jen tolik, abychom nechcipli, ti, kteří mohou, musí pracovat až do vyčerpání, a jakmile nám dojdou síly a už nejsme užiteční, je náš život krutě ukončen. Žádné zvíře v Anglii nezná štěstí a odpočinek. Žádné zvíře v Anglii není svobodné. Zvířecí život je bída a otroctví. Taková je pravda, soudruzi.

Ale je takový řád přírody? Je snad anglická půda tak chudá, že nezaručí slušný život těm, kdo ji obývají? Ne, soudruzi, tisíckrát ne! (...) Proč tedy žijeme v tak bídných podmínkách? Protože skoro všechen výtěžek naší práce nám kradou lidé! A tady, soudruzi, je odpověď na všechny naše problémy. Ta odpověď spočívá v jediném slovu – Člověk. Člověk je náš jediný opravdový nepřítel. Odstraňme Člověka a hlavní příčina hladu a přepracování zmizí!

Člověk je jediný tvor, který konzumuje, aniž by produkoval. Nedává mléko, nesnáší vejce, neutáhne pluh a neumí utíkat tak rychle, aby chytil zajíce! Přesto je pánem všech zvířat, nutí je pracovat a vrací jim jen tolik, aby je udržel při životě, a zbytek si nechává. Naše práce obdělává půdu, náš trus ji hnojí, přesto nikdo z nás nemá víc než svoji kůži. Vy krávy, které sedíte přede mnou, kolik tisíc litrů mléka jste daly za minulý rok. A co se s tím mlékem, kterým jste měly vykrmit svá pěkná telata, co se s ním stalo? Do poslední kapky steklo do hrdla nepřátel! A vy slepice, kolik vajec jste loni snesly a z kolika se mohla vylíhnout kuřátka? Většinu jich odnesli na trh, aby si Jones a jeho lidi vydělali. A ty, Lupino, kde máš ta čtyři hříbátka, co se ti narodila? Byla oporou a potěšením tvého stáří? Kdepak! Jakmile jim byl rok, všechna prodali a už je nevidíš! Čtyřikrát jsi porodila, dřeš se na polích, ale dali ti za to někdy něco víc než trochu jídla a stáj? (...)

Selátka, co tu sedíte přede mnou, vás vykrmují na maso a do roka budete všechna kvičet na řeznickém špalku. Tahle hrůza čeká na každého - na krávy, prasata, slepice, ovce, na všechny. Boxere, ve chvíli, kdy ti ochabnou svaly, zavolá Jones rasa, který ti podřízne krk a tvým masem nakrmí lovecké psy. (...)

Copak není úplně jasné, soudruzi, že toto zlo našeho života pochází z tyranie lidských bytostí? Produkty naší práce nám budou patřit pouze tehdy, zbavíme-li se Člověka! Mohli bychom získat svobodu a bohatství téměř ze dne na den! Co tedy musíme udělat? Ve dne v noci, tělem i duší pracovat na svržení lidské rasy. A to je moje poselství, soudruzi: REVOLUCE! (...)

Nezapomeňte, soudruzi, že ve své odhodlanosti nesmíte ochabnout. Nic vás nesmí zarazit. Neposlouchejte nikdy ty, kteří vám budou tvrdit, že člověk a zvíře mají společné zájmy, že prospěch jednoho je prospěchem druhého. To vše jsou lži! Člověk neuznává zájmy jiného tvora než sebe. A mezi námi zvířaty musí být dokonalá jednota a bojové soudružství. Všichni lidé jsou nepřátelé, všechna zvířata jsou si soudruhy!“ (...)

II.

O tři dny později starý Major tiše ve spánku zemřel. Jeho ostatky zakopali na úpatí sadu.

Začínal březen. Následující tři měsíce se vyznačovaly tajnou aktivitou. Majorova řeč znamenala pro mnoho zvířat na farmě zbrusu nový pohled na život. Nevěděla, kdy bude ona Majorem předpovězená Revoluce provedena, a neměla důvod se domnívat, že ji ještě zažijí, ale věděla, že je nutné se na ni dobře připravit. Organizování a školení zvířat leželo pochopitelně na prasatech, která byla považována za nejchytřejší. Mezi nimi pak byli nejvíce uznáváni dva kanci, Kuliš a Napoleon, které si pan Jones krmil na prodej. Napoleon byl velký, poněkud divoce vypadající berkshirský kanec, na farmě jediný svého druhu. Mnoho nemluvil, ale za to, co řekl, se dovedl postavit. Kuliš byl mnohem živější, rychle mluvil, ale nepovažovali jej za tak charakterní prase jako Napoleona. Jinak byli na farmě kromě prasnic jen samí krmní vepřici. Mezi nimi vynikalo malé tlusté prase Pištík s velkými kulatými tvářemi, jiskrnýma očima, hbitými pohyby a pronikavým hlasem. Byl brilantní řečník, a když debatoval o nějakém obtížném bodu, měl svůj zvláštní způsob poskakování ze strany na stranu a přitom mrskal ocáskem, což z nějakých důvodů působilo velmi přesvědčivě. Ostatní zvířata říkala, že dovede udělat z černého bílé.

Tito tři shrnuli učení starého Majora do komplexního systému učení, kterému říkali animalismus. Několikrát týdně v noci, když pan Jones usnul, svolali do stodoly schůzi a vysvětlovali jeho principy ostatním. Zpočátku se setkávali s apatií a zabeđeností. Někteří zvířata mluvila o povinnosti být loajální k panu Jonesovi, kterého nazývala „pán“, nebo dělala primitivní poznámky jako „pan Jones nás krmí, kdyby tady nebyl, chcípne hladem“. (...) A prasata objasňovala, že právě takové úvahy animalismu naprosto odporují. Nejhoupěji ze všech se zeptala bílá klisna Molina: „A bude pořád cukr, i po revoluci?“

„Ne,“ řekl otevřeně Kuliš, „na farmě nemáme žádné prostředky na výrobu cukru. Mimo to – ty ten cukr nepotřebuješ. Dostaneš sena a ovsu, kolik budeš chtít.“ „A budu moci pořád nosit stužky ve hřívě?“ opáčila Molina.

„Soudružko, ty tvoje stužky, které máš tak ráda, jsou znakem otroctví. Copak nemůžeš pochopit, že svoboda je mnohem cennější!“

Molina přitakala, ale nevypadala moc přesvědčeně. (...)

Revoluce se měla odbyť mnohem dřív a snadněji, než kdokoli předpokládal. Dříve býval Jones sice tvrdý pán, ale šikovný hospodář. Od té doby, co prohrál v soudní při peníze, to s ním šlo z kopce. Stal se zasmušilým a začal pít víc, než mu bylo zdravo. Celé dny proseděl ve svém kuchyňském křesle, četl noviny, popíjel a občas hodil Mojžíšovi kůrku chleba, namočenou do piva. Jeho pomocníci zlenivěli a podváděli ho, pole zarostla plevelem, do stavení zatékalo, živé ploty potřebovaly přistříhnout a zvířata hladověla.

Nastal červen a blížila se senoseč. Večer před svatojánskou nocí, která připadala na sobotu, se pan Jones tak nezřízeně opil v hostinci U rudého lva, že se na farmu vrátil až v neděli v poledne. Jeho čeledíni podojili ráno krávy, ale pak šli na zajíce, aniž by se namáhali nakrmit ostatní zvířata. Jakmile se pan Jones vrátil, ulehl na pohovku v obývacím pokoji, přikryl si obličej novinami a okamžitě usnul, takže když přišel večer, zvířata byla stále o hladu. Tím však byla dovršena míra jejich trpělivosti. Jedna z krav vyrazila dveře kůlny, v níž byly zásoby, a všichni se začali krmít. Vtom se pan Jones probudil. Za chvíli přiběhl i se čtyřmi čeledíny a začali kolem sebe šlehat biči hlava nehlava. Ale zvířata byla příliš hladová. Ačkoliv podobný čin neplánovala, obrátila se jako na povel proti Jonesovi a jeho pomocníkům. Vyrazila proti svým trýznitelům, trkala do nich a kopala ze všech stran. Jonesovi s čeledíny se situace vymkla zcela z rukou. Nikdy předtím u zvířat podobné chování nepostřehli, a náhlý odpor tvorů, jež mohli doposud tlouct a týrat, je k smrti vyděsil. Zmohli se na chabý pokus o obranu a pak vzali nohy na ramena.

Za okamžik už všech pět pádilo po vozové cestě, ústící na hlavní silnici a zvířata je vítězoslavně pronásledovala.

Paní Jonesová, která všechno viděla z okna své ložnice, sbalila v rychlosti do cestovní brašny pár věcí a zadní cestou opustila farmu. (...)

Vše, co připomínalo pana Jonese, zničila zvířata nevídanou rychlostí. Napoleon je pak zavedl k zásobárně a dal každému dvojnásobnou porci zrní a psům po dvou sucharech. (...)

Druhý den se všichni probudili za svítání jako obvykle. Náhle si však uvědomili tu nádhernou událost, která se stala včera, a vyběhli na pastvu. Kousek odtud byl pahorek, z něhož mohli přehlédnout celou farmu. Zvířata na něj vyběhla a v průzračném ranním světle se rozhlížela kolem. Všechno bylo jejich, vše, co viděla, bylo jejich! Z této myšlenky se jim zmocnilo takové vzrušení, že se bláznivě rozběhla dokolečka, vyskakovala do vzduchu, odrážela se mohutnými skoky, válela se v rose, nabírala plné tlamy sladké letní trávy, vykopávala drny z černé země a nasávala její sytou vůni. Pak se vydala na prohlídku farmy. V němém obdivu zírala na pole, louku, sad, rybník a malý háj. Zdálo se jim, že všechno vidí poprvé, a ještě pořád nemohla uvěřit, že jim to patří.

Pak se vydala v řadě zpět ke stavením farmy a mlčky se zastavila před vchodem do Jonesova domu. Také ten byl jejich, ale bála se do něj vstoupit.

Kuliš s Napoleonem nakonec vyrazili dveře rameny a zvířata vcházela po jednom, opatrně našlapující, aby nic nepoškodila. Po špičkách kráčela z pokoje do pokoje, mluvila tlumeným hlasem a při pohledu na neuvěřitelný luxus, na postele s péřovými pokrývkami, zrcadla, žiněné pohovky, bruselské koberce a obrázek královny Viktorie, pověšený nad krbovou římsou, je mrazilo v zádech. (...)

III.

Při senoseči se všichni pořádně nadřeli, ale nakonec dopadla mnohem lépe, než doufali. Práce byla někdy opravdu obtížná: náradí vymysleli lidé a nikoli zvířata, a tak velká překážka spočívala v tom, že ani jedno zvíře nedokázalo používat nástroje, které vyžadovaly vzpřímený postoj. Prasata si však dovedla poradit s každou těžkostí. Koně znali každou píď pole a rozuměli tedy kosení a hrabání sena lépe než pan Jones a jeho čeledín. Prasata sama sice žádnou práci nevykonávala, zato všechno řídila a dohlížela na ostatní. (...)

Kuliš se ve volném čase také zabýval organizováním tzv. zvířecích rad. V tom byl neúnavný. Pro slepice založil *Radu pro výrobu vajec*, pro krávy *Ligu čistých ocasů*, pro krysy a zajíce *Radu pro doškolování divokých soudruhů* (účelem této rady bylo ochočit krysy a zajíce), *Hnutí za bělejší vlnu* pro ovce a kromě toho zorganizoval kursy čtení a psaní. Většina jeho projektů však ztroskotala. Například pokusy ochočit divoká zvířata ustaly skoro okamžitě. Krysy a zajíci se chovali pořád stejně, a když se s nimi jednalo laskavě, jen toho zneužívali. (...)

Tajemství, kam mizí mléko, se brzy vysvětlilo. Každý den se přidávalo do krmení pro prasata. Právě dozrávala raná jablka a tráva v zahradě byla plná padavčat. Zvířata pokládala za samozřejmé, že si je spravedlivě rozdělí mezi sebe, ale jednoho dne přišel rozkaz, že všechna budou sebrána a odnesena na komandaturu, kde budou k dispozici prasatům. Některá zvířata reptala, ale nic tím nezměnila. Všechna prasata s tím souhlasila, dokonce i Kuliš a Napoleon. Pištík byl pověřen, aby věc vysvětlil ostatním.

„Soudruzi,“ zvolal, „jistě si všichni uvědomujete, že my prasata to neděláme ze sobectví, či že to snad znamená nějaké privilegium. Mnoho z nás ve skutečnosti jablka ani mléko nesnáší. Já osobně je nesnáším. Jíme je jen proto, abychom si zachovali zdraví. Jablka, soudruzi, a to je dokázáno vědecky, obsahují látky naprosto potřebné pro vývoj prasete. My prasata pracujeme duševně. Celé zařízení této farmy závisí na nás. Ve dne v noci se staráme o vaše blaho. My ta jablka jíme a mléko pijeme pro vás! Víte, co by se stalo, kdybychom my, prasata, nebyla schopna dostát svým povinnostem? Jones by přišel zpátky! Ano – Jones by se vrátil! A soudruzi,“ ječel Pištík téměř plačky a poskakoval sem tam, mrskáje ocáskem, „jistě nikdo nechcete, aby se Jones vrátil?“

Byla-li si zvířata něčím naprosto jista, pak tím, že nechtějí Jonese zpět. Když se na celý problém podívala z tohoto úhlu, neřekla už ani slovo. (...)

1. Každý, kdo chodí po dvou nohách, je nepřítel
2. Každý, kdo chodí po čtyřech nohách nebo má křídla, je přítel
3. Žádné zvíře nebude chodit oblečené
4. Žádné zvíře nebude spát v posteli
5. Žádné zvíře nebude pít alkohol
6. Žádné zvíře nezabije jiné zvíře
7. Všechna zvířata jsou si rovna

V.

(...) V lednu přišlo skutečně ošklivé počasí. Zem promrzla na kámen a na polích se nedalo pracovat. Ve velké stodole proběhlo mnoho schůzí a prasata se zabývala plánováním činnosti pro nastávající sezónu. Obecně bylo uznáno, aby prasata, evidentně chytřejší než ostatní zvířata, rozhodovala o všech politických otázkách farmy – jejich rozhodnutí pak musela být ratifikována většinou hlasů. Tato úmluva mohla fungovat vcelku dobře, kdyby nedocházelo k neshodám mezi Kulišem a Napoleonem. (...)

Pochopitelně že Kuliš a Napoleon měli na otázku obrany rozdílné názory. Podle Napoleona si zvířata měla opatřit zbraně a naučit se je používat. Podle Kuliše zase měla vysílat další a další holuby mezi zvířata na jiné farmy a podněcovat tam povstání. Jeden argumentoval, že pokud se zvířata nebudou umět sama bránit, budou ovládnuta; druhý zase říkal, že když dojde k povstáním všude, nebude už potřeba se bránit. Zvířata poslouchala nejprve Napoleona, pak Kuliše, a nemohla si uspořádat v hlavě, kdo má pravdu. Vlastně souhlasila vždy s tím, kdo právě mluvil. (...)

Poté opět vyskočil Kuliš, překřičel ovce, jež znovu začínaly bečet, a vášnivě obhajoval své plány. Až doposud byly sympatie zvířat rozděleny téměř rovnoměrně; Kulišovo nadšení je však teď uchvátilo. Zářivými slovy vykresloval obraz Farmy zvířat, jakou bude, až se zvířata zbaví otrocké práce. Nechával se svými představami unášet mnohem dál než jen k řezačkám nebo cirkulárkám. Elektrizace bude sloužit pro pohon mlátiček, pluhů, bran, válců, sekaček a samovazačů; bude dodávat světlo do každé stáje, horkou i studenou vodu, i topit. Jakmile domluvil, nebylo již pochyb o tom, jak budou zvířata volit. Ale v tomto okamžiku se postavil Napoleon, podivně se na Kuliše podíval a z hrdla mu vyšlo pištivé zakvičení, jaké od něj ještě nikdo předtím neslyšel.

Zvenčí se okamžitě ozvalo hrozné štěkání a do stodoly se vřítlo devět obrovských psů s obojky pobitými ocelovými trny. Vrhli se rovnou na Kuliše, který taktak stačil včas vyskočit a vyhnout se jejich chňapajícím čelistem. Ve vteřině vylétl ze dveří, psy v zádech. Vyděšená a ohromená zvířata sledovala bez dechu ze dveří štvanicí. Kuliš běžel napříč dlouhou pastvinou vedoucí k cestě. Běžel tak rychle, jak jen mohl, psy však měl v patách. Náhle uklouzl a zdálo se, že už ho dostanou. Opět se ale vzchopil a běžel ještě rychleji, pak ho psi zase začali dohánět. Jeden z nich skoro dosáhl svými zuby Kulišovi na ocas, ten se mu ale stačil vysmeknout. Pak ještě z posledních sil zaspintoval, prorazil díru v živém plotě a navždy zmizel. (...)

VI.

(...) I přes těžkou práci se během léta zvířatům nevedlo nejhůř. Neměla sice o nic víc žrádla než za dnů pana Jonese, ale neměla ho snad ani méně. Výhoda toho, že krmila jen sebe a nemusela se starat o pět marnotratných lidí navíc, převažovala nad řadou jiných nevýhod. A způsob práce zvířat byl v řadě případů účinnější a šetřil práci. Například odplevelování polí se dělo s pečlivostí, jaké lidé nikdy nebyli schopni. A protože žádné zvíře nyní nekradlo, nebylo nutné oddělovat pastviny od polí ploty, což ušetřovalo spoustu práce s udržováním živých plotů a branek. Nicméně v průběhu léta začal statek pociťovat nedostatek různých materiálů. Chyběl parafinový olej, hřebíky, provazy, suchary pro psy a železo na podkovy pro koně, tedy věci, které si farma vyprodukovat sama nemohla. Později bude

zapotřebí osiva a umělých hnojiv, i různého nářadí a strojů pro větrný mlýn. Jak tohle všechno opatří, to si nikdo nedovedl ani představit. (...)

Jistý pan Whympers, advokát z Willingdonu, již souhlasil, že bude fungovat jako prostředník mezi Farmou zvířat a okolním světem. (...)

Asi v té době se prasata náhle přestěhovala do Jonesova domu, a začala tam bydlet. A zvířatům se opět zdálo, že si vzpomínají na nějakou rezoluci, již kdysi přijala. A opět je musel Pištík přemlouvat a vysvětlovat, že tomu tak není. Jak řekl, bylo naprosto nezbytné, aby prasata, která jsou mozkiem farmy, měla k dispozici místo, v němž bude klid potřebný pro práci. Důstojnosti Vůdce (v poslední době, když mluvil o Napoleonovi, tituloval ho „Vůdce“) přísluší bydlet v domě, a nikoli v obyčejném chlívků. Někteří zvířata byla přesto zneklidněna, když slyšela, že prasata nejenže žerou v kuchyni a používají obývací místnosti pro odpočinek, ale také spí v postelích. (...)

VII.

Byla to krutá zima. Vichřice byly vystřídány plískanicemi a sněžením a pak krutým mrazem, který povolil až koncem února. (...)

V lednu začalo docházet krmivo. Příděly zrní byly drasticky sníženy a bylo oznámeno, že na vyrovnání bude zvýšen příděl brambor. Pak se ale zjistilo, že větší část úrody brambor zmrzla, protože krechty nebyly pořádně zakryty. Brambory změkly a ztratily barvu a jen málo bylo požitelných. Zvířata neměla někdy i několik dní mimo řezanky a otrub co žrát. Zdálo se, že je čeká hladomor.

Tuto skutečnost bylo třeba důsledně skrýt před okolním světem. (...)

X.

Roky plynuly. Roční doby se střídaly, zvířatům rychle ubíhaly jejich krátké životy. Přišel čas, kdy staré doby před Revolucí si už s výjimkou Lupina, Benjamina, havrana Mojžíše a několika prasat nikdo nepamatoval. (...)

Na farmě nyní žilo hodně zvířat, i když přírůstky nebyly tak velké, jak se kdysi předpokládalo. Narodilo se mnoho zvířat, pro které Revolucí znamenala jen jakousi tradici, předávanou ústně; další zvířata, která byla na farmu dovezena, o něčem takovém před svým příchodem vůbec neslyšela. Mimo Lupinu vlastnila teď farma ještě tři koně. Byla to krásná a silná zvířata, dobří pracovníci a kamarádi, ale jinak hlupáci. Nikdo z nich nebyl schopen dostat se v abecedě za písmeno B. Věřili všemu, co se jim řeklo o Revoluci a o zásadách animalismu, zvláště slyšeli-li to od Lupiny, kterou velmi respektovali. Chápali však zřejmě jen velmi málo z toho, co jim Lupina vykládala.

Farma nyní již lépe prosperovala a byla lépe organizovaná. Její území se dokonce rozšířila o dvě pole, která byla zakoupena od pana Pilkingtona. Větrný mlýn byl konečně úspěšně dostavěn a farma vlastnila svůj fukar na seno a mlátičku a zvířata vybuďovala různé další budovy. Whympers si koupil lehký dvoukolový kočár. Větrný mlýn však nebyl používán k výrobě elektřiny, ale k mletí obilí a vydělával farmě pěkné peníze. Zvířata pracovala pilně na stavbě dalšího větrného mlýna; až ten bude dokončen, mělo by v něm být instalováno dynamo. Ale o takových příjemných věcech, o nichž kdysi učil zvířata snít Kuliš, o stájích s elektrickým osvětlením a teplou a studenou vedou, o třídním pracovním týdnem, o tom se již nemluvalo. Napoleon takové představy zavrhl jako odporující duchu animalismu. Opravdové štěstí, jak říkal, představuje pilná práce a skromný život.

Zdálo se, že i když se statek vzmáhá, zvířata zůstávají stále stejně chudá. Pochopitelně s výjimkou prasat a psů. Asi to bylo také tím, že na farmě zvířata bylo tolik prasat a tolik psů. Ne že by tato zvířata svým způsobem nepracovala. Jak Pištík neustále trpělivě vysvětloval, práce s kontrolou a organizováním statku byla nekonečná. Většinou šlo o takovou práci, že ostatní zvířata by na ni nestačila a nerozuměla jí. Pištík vysvětloval, že prasata musí denně trávit dlouhé hodiny nad záhadnými záležitostmi, jimž se říkalo "spisy", "zprávy", "zápisy" a "memoranda". Byly to velké listy papíru, hustě popsané; jakmile byly takto popsané, okamžitě se spalovaly v peci. Tato činnost byla pro blaho farmy nanejvýš důležitá, jak říkal Pištík. Prasata ani psi však svou prací neprodukovali žádné potraviny - a přitom jich bylo tolik a byli vždy při chuti.

Život ostatních zvířat byl - alespoň co pamatovala - stále stejný. Měla hlad, spala na slámě, pila z jímký, dřela na polích. V zimě trpěla chladem, v létě je obtěžovaly mouchy. Ta starší někdy pátrala v paměti a snažila si vzpomenout, zda se jim za starých dnů hned po Revoluci, bezprostředně po vyhnání pana Jonese, dařilo lépe, nebo hůře. Nemohla si vzpomenout. Nebylo nic, na čem by se dalo srovnávat: museli se spoléhat jen na Piščíkovy seznamy čísel, které neúprosně prokazovaly, že všechno je lepší a lepší. Problém byl neřešitelný - zvířata měla navíc málo času na zkoumání takových věcí. Pouze Benjamin tvrdil, že si pamatuje každou podrobnost ze svého dlouhého života a ví, že nikdy nic nebylo či nebude lepší či horší, protože jak říkal - hlad, strádání, zklamání, to je nezměnitelný zákon žití.

A přesto se zvířata nikdy nevzdala naděje. Ani na chvíli je neopouštěla pýcha a radost z toho, že mohou patřit k Farmě zvířat. Stále byli jedinou farmou v celém kraji - vlastně v celé Anglii - kterou vlastnila a řídila zvířata. Žádné zvíře, ani ti nejmladší, ani nováčci, přivezení z farem vzdálených dvacet i třicet kilometrů, si toho nikdy nepřestávalo vážit. A když slyšela zvířata výstřely z pušky, viděla vlát na vrcholu stožáru zelenou vlajku, prsa se jim dmula pýchou a hovor se stáčil na hrdinné dny v minulosti, vyhnání pana Jonese, vypracování Sedmi příkázání, na velké bitvy, při kterých byli lidští vetřelci na hlavu poraženi. Žádný ze starých snů nebyl zapomenut. V republiku zvířat, kterou předpověděl kdysi starý Major, za které na zelená pole Anglie nevkročí jediná lidská noha, v tu stále zvířata věřila. Jednou se stane skutečností - nebude to asi brzy, možná že se jí žádné dnes žijící zvíře nedočká, ale ten den přijde. Dokonce i melodii písně Zvířata Anglie bylo snad možné občas zaslechnout, jak je tajně pobrukována. Ználo ji vlastně každé zvíře na farmě, i když nahlas se jí neodvážil zazpívat nikdo. Zvířata měla možná těžký život, možná se všechny jejich naděje nesplnily; byla si však vědoma toho, že nejsou jako jiná zvířata. Trpěla sice hladem, ale nebylo to tím, že by je týrali hladem lidé; pracovala sice do úpadu, ale alespoň pracovala pro sebe. Nechodil mezi nimi nikdo na dvou nohách. Žádné zvíře neoslovovalo druhé "pane". Všechna zvířata si byla rovna(...)

Jednoho příjemného večera, právě když se ovce vrátily, zaslechla zvířata, která přicházela z práce a blížila se k budovám, ze dvora vyděšené koňské ržání. Zvířata se v rozpacích zastavila. Ržání patřilo Lupině. Ozývalo se znovu a znovu - zvířata se proto rozběhla a utíkala do dvora. A tam uviděla to, co Lupina. Bylo to prase krácející na zadních nohách. Ano, byl to Piščík. Trochu kymácivě, jak nebyl zvyklý pohybovat se v této poloze, ale v perfektní rovnováze přecházel přes dvůr. A o malou chvíli později vyšla ze dveří domu dlouhá řada vepřů na zadních nohách. Některým to šlo lépe, některým hůře, jeden či dva by asi potřebovali hůl jako oporu, všichni ale přešli dvůr úspěšně. Pak se ozvalo štěkání psů, ostré kokrhání černého kohouta a ze dveří vyšel sám Napoleon, majestátně vztyčený, hrdě se rozhlížející. Smečka jeho psů poskakovala kolem. V paznehtu držel bič. (...) Všechny ovce začaly najednou bečet:

"Čtyři nohy dobré, dvě nohy ""lepší""! Čtyři nohy dobré, dvě nohy ""lepší""! Čtyři nohy dobré, dvě nohy ""lepší""!"

To trvalo bez přestávky pět minut. A když ovce zmlkly, příležitost k protestu již minula, protože prasata vpochoďovala zpátky do domu.

Benjamin ucítil na rameni zafunění. Ohlédl se. Byla to Lupina. Její staré oči byly zakalenější než jindy. Aniž by něco řekli, odebrali se spolu na konec velké stodoly, kde bylo napsáno Sedm příkázání. Minutu či dvě tam stáli a dívali se na bílá písmena na černém podkladě.

"Mám už slabý zrak," řekla Lupina. "Ani za mlada jsem nepřečetla, co tam je napsáno. Zdá se mi ale, že zeď vypadá nějak jinak. Je tam oněch Sedm příkázání, jako dříve, Benjamine?" A Benjamin poprvé porušil svoji zásadu, když jí přečetl, co je na zdi napsáno. Nebylo tam nic mimo jediného příkázání. To znělo:

VŠECHNA ZVÍŘATA JSOU SI ROVNA, ALE NĚKTERÁ JSOU SI ROVNĚJŠÍ

A tak potom už nebylo zvířatům divné, že druhý den prasata, která dohlížela na práci na farmě, měla všechna v paznehtech bič. Nepřipadalo jim zvláštní ani to, že si prasata koupila rádio, objednala zavedení telefonu a předplatila různé noviny. Nebylo nic neobyčejného na tom, když se Napoleon procházel po zahradě farmy s dýmkou v rypáku - ani když si prasata navlékla obleky ze šatníku pana Jonese. Napoleon sám se objevil v černém převlečnicku, kožených kalhotách a kamaších, zatímco jeho oblíbená sviňka se objevila v nedělních hedvábných šatech paní Jonesové.

O týden později se jednou odpoledne na statek sjelo několik dvoukolových bryček. Delegace sousedních farmářů byla pozvána na exkurzi na Farmu zvířat. Byli provedeni celým statkem a vyjádřili

velký obdiv nad vším, co viděli, zvláště nad větrným mlýnem. Zvířata na poli jednotila řepu. Pracovala usilovně, ani nezvedala obličej od země. Nevěděla, zda se mají bát víc prasat nebo lidské návštěvy.

Večer se pak z domu nesl hlasitý smích a rozpustilý zpěv. Když zvířata zaslechla směs hlasů, náhle je přepadla zvědavost. Co se asi děje uvnitř, kde se vlastně poprvé setkávají zvířata s lidmi na zásadách vzájemné rovnosti. Co možná nejtíšeji se společně plížila do zahrady domu.

U branky trochu zaváhala, bála se jít dál, ale Lupina je zavedla dovnitř. Neslyšně se blížila k domu a ta zvířata, která byla dost vysoká, nakukovala do oken obývacího pokoje. U dlouhého stolu sedělo šest farmářů a šest nejvýznačnějších prasat. Napoleon seděl na čestném místě v čele stolu. Prasata seděla ve svých křeslech naprosto uvolněně. Celá společnost hrála rozjařeně karty a teď právě na chvíli partii přerušila, patrně proto, aby mohl být pronesen přípitek. Koloval velký džbán, z něhož se nalávaly sklenice pivem. Zvědavých tváří, nahlížejících do oken si nepovšiml nikdo.

Se sklenicí v ruce povstal pan Pilkington z Liščína. Za malou chvíli společnost požádá, jak řekl, aby si připila. Ale ještě před tím by chtěl říci několik slov.

"Je pro mne velkým zadostiučiněním," prohlásil, "a jsem si jist, že i pro všechny ostatní přítomné, že dlouhé období nedůvěry a nedorozumění nyní končí.(...) Já a mí kolegové jsme dnes viděli mnoho věcí, jež nepochybně bude třeba bez odkladu zavést i na našich farmách.

Svoji poznámku bych si dovolil zakončit opětovným zdůrazněním přátelských vztahů, které vládnou a měly by nadále vládnout mezi Farmou zvířat a jejími sousedy. Mezi lidmi a prasaty neexistovaly a neměly by ani v budoucnu existovat žádné zájmové střety. Jejich trampoty a těžkosti jsou přeci totožné. Cožpak problémy se zaměstnanci nejsou všude stejné?" (...) Pan Pilkington opět gratuloval prasatům k nízkým přídělům žrádla a dlouhému pracovnímu týdnu zvířat a všeobecně tuhému režimu, který na Farmě zvířat viděl.

Nakonec řekl, že nastala chvíle, aby všichni povstali a naplnili sklenice po okraj. "Pánové," uzavřel pan Pilkington, "pronáším přípitek: Ať vzkvétá Farma zvířat!"

Ozvalo se nadšené volání a dupání nohou. Napoleon byl tak potěšen, že opustil své místo a obešel stůl, aby si přítukl s panem Pilkingtonem. když pozdvižení opadlo, svěřil se Napoleon, který zůstal stát, že by také chtěl pronést několik slov.

(...) Jejich jediným a výlučným přáním, ať dnes či kdykoliv v minulosti, bylo a je žít v míru a v normálních obchodních vztazích se sousedy. Tato farma, kterou má čest mít pod kontrolou, dodal, je družstevním podnikem. Listiny pozemků a nemovitostí, jež jsou v jeho držení, jsou společným vlastnictvím všech prasat.

Dodal, že je přesvědčen, že nic z těch starých podezření již nepřežívá, přesto však byly v poslední době na farmě provedeny určité změny, které by dále měly posílit vzájemnou důvěru. Až doposud měla zvířata na farmě takový trochu pošetilý zvyk oslovovat se navzájem "soudruhu". S tím bude konec. (...) K vynikající a přátelské řeči pana Pilkingtona by měl jen jednu kritickou připomínku. Pan Pilkington všude hovořil o Farmě zvířat. Pochopitelně nemohl vědět - že název Farma zvířat byl zrušen. Od nynějška se farma bude jmenovat Panská farma, což vlastně je, dle jeho názoru, její původní správný název.

"Pánové," uzavřel Napoleon, "pronesu stejný přípitek, jako byl ten předchozí, jen v jiné formě. Naplňte si sklenice po okraj, pánové, zde je můj přípitek: Ať vzkvétá Panská farma!"

Ozvalo se stejné srdečné volání jako předtím, a sklenice byly vyprázdněny do dna. Ale zvířata, která celou scénu pozorovala zvenčí, měla najednou pocit, že se děje něco podivného. Co se to měnilo v tvářích prasat? Staré a zakalené oči Lupiny přebíhaly z jedné tváře na druhou. Některé obličejy měly pět brad, některé čtyři, jiné tři. Co se to ale na nich změnilo a rozplývalo? Potlesk se pomalu uklidnil, společnost pokračovala v přerušené hře a zvířata se potichu plížila pryč.

Ale nevzdálila se ani na dvacet metrů, když se zarazila. Z domu se ozývala změť hlučných hlasů. Vrátila se zpět a opět nahlédla oknem. Ano, probíhala tam zuřivá hádka. Ozývaly se výkřiky, mlátilo se pěstmi do stolu, vrhaly se zuřivé pohledy a pronášela vášnivá obvinění. Zdá se, že příčinou hádky byla skutečnost, že Napoleon i pan Pilkington zahráli najednou károvým esem.

Dvanáct rozčilených hlasů na sebe křičelo, a všechny si byly podobné. Teď už nebylo pochyb o tom, že s tvářemi prasat se něco stalo. Zvenčí pohlížela zvířata z prasete na člověka a z člověka na prase, a opět z prasat na člověka. Ale nebylo už možné rozlišit, která tvář patří člověku a která praseti.

